

16. juuli 2026

EIK lahend asjades nr 55299/20 ja 31515/22 – usuvabadus

G.K. ja A.S. vs. Šveits

Artiklid 9 ja 13

Asjaolud

Ajavahemikus 2018. aasta novembrist kuni 2019. aasta oktoobrini peeti esimest kaebajat kinni eeluurimisvangistuses. 2021. aasta veebruarist kuni aprillini kohaldati teise kaebaja suhtes sunniviisilist ravi haigla psühhiaatriaosakonnas.

Mõlemad kaebajad kaebasid toiteväärtuselt tasakaalustatud ja täielikult vegan toidu puudumise üle. Mõlemal juhul ei vastanud vastavad ametiasutused kaebajate kaebustele mitte ametlike otsustega, vaid kirjadega. Täpsemalt vastas vangla administratsioon esimesele kaebajale, et on rakendatud mitmeid meetmeid tagamaks, et ta saaks kasu toidust, mis vastab võimalikult hästi tema veendumustele. Haigla psühhiaatriaosakonna juhataja vastas teisele kaebajale, et tema kaebus on edastatud raviosakonna juhatajale, kes võtab temaga lahenduse leidmiseks ühendust. Esimese ja teise kaebaja katsed vaidlustada neid kirju vastavalt halduskojas ja kantonikohtus ebaõnnestusid. Mõlema kaebaja kaebused tunnistati vastuvõetamatuks, kuna puudus edasikaevatav „otsus“ vastavate kantoni haldusmenetluse seaduste asjakohaste sätete tähenduses. Samuti ei toonud neile edu nende katsed vaidlustada neid otsuseid föderaalkohtus.

EIK-sse pöördudes tuginevad nad eelkõige artiklitele 9 ja 13 ning leiavad, et riigiasutused ei suutnud neile tagada vegan toitu vastavalt nende eetilistele veendumustele ning et neil puudusid oma kaebuste lahendamiseks siseriiklikud õiguskaitsevahendid.

EIK seisukohad

Artikkel 13 koosmõjus artikliga 9

(1) Kas artikli 9 alusel esines põhjendatud nõue?

Mõisteid „mõtte-, südametunnistuse- ja usuvabadus“ ei ole artiklis 9 ega Euroopa Inimõiguste Kohtu kohtupraktikas määratletud. Kuigi kohus on varem leidnud, et usust tulenevate toitumisreeglite järgimine kuulub artikliga 9 kaitstud usuliste tavade ulatusse, ei olnud kohtul veel palutud hinnata, kas artikliga 9 on kaitstud ka sellise veendumusega nagu veganlus seotud toitumisreeglite järgimine.

Selleks, et isiklik või ühine veendumus saaks artikli 9 kohaselt kasu õigusest „mõtte-, südametunnistuse- ja usuvabadusele“, peab see saavutama teatava veenvuse, tõsiduse, siduse ja tähtsuse taseme. Selleks, et tegu loetaks „väljendamiseks“ artikli 9 tähenduses, peab kõnealune tegu olema tihedalt seotud usu või veendumusega. Piisavalt tiheda ja otsese seose olemasolu teo ja selle aluseks oleva veendumuse vahel tuleb kindlaks teha iga juhtumi asjaolude põhjal.

Kohus ja endine Euroopa Inimõiguste Komisjon olid varem leidnud, et artikli 9 lõike 1 tagatiseid laienevad mitmesugustele sidusatele ja siiralt omaks võetud filosoofilistele veendumustele, näiteks veganlikele veendumustele, seoses kaebaja vastuseisuga loomset päritolu või loomade peal testitud

¹ Lühiülevaates kajastatud lahendite valiku aluseks on EIK enda otsingumootoris avaldatud Legal Summary'd ja Eestiga seotud lahendid.

toodete käitlemisele. Lisaks oli kohus varem asunud seisukohale, et toitumisreeglite järgimist võib praktikas pidada usu või veendumuse otseseks väljendamiseks artikli 9 tähenduses. Samuti tulenes võrdleva õiguse uuringutest, et Euroopa Nõukogu liikmesriigid käsitlevad veganlust mittereligioosse veendumusena.

Eeltoodut arvesse võttes ning kuna valitsus ei esitanud ühtegi väidet, mis seaks kahtluse alla kaebajate veganlike veendumuste siiruse ja järjepidevuse või piisavalt tiheda otsese seose olemasolu nende veendumuste ja loomset päritolu toidust hoidumise vahel, asus kohus seisukohale, et need veendumused vastasid nõutavale veenvuse, tõsiduse, sidususe ja tähtsuse tasemele, et kuuluda artikli 9 kohaldamisalasse. Sellest tulenevalt oli tegemist põhjendatud nõudega artikli 9 alusel ja seetõttu kuulus kohaldamisele artikkel 13.

(2) Kas kaebajatel oli artikli 9 alusel esitatud kaebuste lahendamiseks tõhus siseriiklik õiguskaitsevahend?

Siseriiklik haldusmenetluse seadus oli ette näinud sama menetluse, et vaidlustada vastavate haldusorganite väidetavat suutmatust arvestada kaebajate eriliste toitumisvajadustega. Haldusorganite otsuseid sai edasi kaevata kõrgematele haldusasjade lahendamise üldorganitele.

Valitsus väitis, et esimene kaebaja oleks saanud kasutada tõhusat õiguskaitsevahendit riigiasutuses, kui ta oleks selgesõnaliselt palunud vangla administratsioonil teha kantonihaldusmenetluse seaduse tähenduses „otsuse“. Kui aga esimene kaebaja palus vangla administratsioonil selgesõnaliselt teha tema toidu muutmiseks „otsuse“, edastati talle vastus taas kirja kujul. Kohus võttis arvesse asjaolu, et esimene kaebaja ei vaidlustanud seda teist kirja siseriiklikes asutustes. Kohus leidis siiski, et selline kaebus oleks olnud ilmselgelt asjatu. Kantoni kohtus toimunud menetluses märkis vangla administratsioon, et tema hinnangul puudus esimesel kaebajal piisav õiguslik huvi kõnealuse seaduse tähenduses ametliku otsuse saamiseks. Teine kaebaja taotles selgesõnaliselt „tuvastavat otsust“, millega tunnustataks tema õigust saada toiteväärtuselt tasakaalustatud vegan einet. Sellest hoolimata ei saanud ta sarnaselt esimesele kaebajale kunagi sellist otsust, tuginedes põhjendusele, et tal puudus piisav õiguslik huvi saadud kirja vaidlustamiseks.

Valitsus ei esitanud tõendeid teiste nende viidatud õiguskaitsevahendite praktilise tõhususe kohta, samuti ei esitanud nad asjakohast siseriiklikku kohtupraktikat ega haldusotsuseid sarnases asjas.

Sellises olukorras asus kohus seisukohale, et viis, kuidas siseriiklikud asutused käesolevas asjas siseriiklikku õigust kohaldasid – alustades sellest, et kaebajatel oli praktiliselt võimatu saada halduslikke „otsuseid“ –, muutus kasutatud õiguskaitsevahend praktikas ebatõhusaks, mille tulemusel ei arutatud riigiasutuste hoole ja kontrolli all viibides nende vegan toitumisvajaduste rahuldamist puudutavaid nõudeid siseriiklikul tasandil kunagi sisuliselt. Haldus- ja kohtuasutuste lähenemine oli seetõttu ülemäära formalistlik ja näitas, et kaebajate kaebusi ei võetud tõsiselt.

Järeldus: rikkumine (kuus häält ühe vastu).

Artikkel 9

Kaebajad, kes mõlemad sõltusid pikema aja jooksul toidu tagamisel siseriiklikest asutustest, olid korduvalt palunud siseriiklikelt asutustelt võimaldada neile vegan toitu vastavalt nende vegan veendumustele. Kuigi osapooled vaidlesid selle üle, millisel määral kaebajate toitumisvajadusi arvesse võeti, oli selge, et neile ei tagatud järjepidevalt toitu, mis vastaks täielikult vegan toitumise nõuetele.

Võrdleva õiguse uuring näitas, et Euroopa Nõukogu liikmesriikide seas esineb erinevaid lähenemisviise küsimuses, kas vangidel ja tahtevastasel psühhiaatrilisel ravil viibivatel patsientidel on õigus

mittereligioossetel veendumustel (näiteks veganlusel) põhinevale toidule. Enamik liikmesriike oli siiski ühel meelel vajaduses selliseid toidusoove arvesse võtta. Uuring näitas, et paljud kohtud olid kohaldanud proportsionaalsuse või mõistlikkuse testi, hinnates, kas soovitud toitumise tagamine on teostatav, arvestades organisatsioonilisi, rahalisi ja toitumislaseid piiranguid. Lisaks olid mõned õigussüsteemid rõhutanud riigi positiivseid kohustusi austada kinnipidamisel usu- või veendumusvabadust ning inimväärikust, samal ajal kui teised olid piiranud riigi rolli vaid toidu ise muretsemise hõlbustamisega.

Käesoleva asja asjaoludel ja eespool viidatud võrdlevat uuringut arvesse võttes asus kohus seisukohale, et seistes silmitsi kaebajate järjepidevate ja siirate vegan veendumustega ning nende sooviga saada vabadusekaotuse ajal veganlikku toitu, oli ametiasutustel artiklist 9 tulenev positiivne kohustus käsitleda neid taotlusi sisuliselt ja selge siseriikliku õigusraamistiku piires. Vastasel juhul oli raske asuda seisukohale, et ametiasutused olid teinud vajaliku, et saavutada õiglane tasakaal kaalul olevate vastandlike huvide vahel, pidades silmas artikli 9 teises lõigus mainitud eesmärke.

Kuna kaebajatel oli praktiliselt võimatu saada halduslikke „otsuseid“, mis olnuks vajalikud nende artikli 9 kohaste nõuete sisuliseks läbivaatamiseks, puudutasid siseriiklike kohtute järeldused üksnes tehnilisi küsimusi ning seetõttu puudusid siseriiklikud järeldused kaebajate nõuete sisu kohta.

Eeltoodut arvesse võttes asus kohus seisukohale, et siseriiklike asutuste suutmatust tagada sisulist läbivaatamist kaebajate tõsistele ja põhjendatud kaebustele, mis puudutasid nende juurdepääsu vegan toidule vastavalt nende eetilistele veendumustele ajal, mil nad viibisid riigiasutuste hoole ja kontrolli all, kujutas endast artikli 9 rikkumist.

Järeldus: rikkumine (kuus häält ühe vastu).

Artikkel 41

EIK leidis, et kostjariik peab esimesele kaebajale maksma mittevaralise kahju hüvitiseks 12 000 EUR ja teisele kaebajale 4000 EUR. Lisaks leidis kohus, et kostjariigil tuleb maksta teisele kaebajale kulude katteks 10 000 EUR.

Lahendile on lisatud ühelauseline eriarvamus.

[Lahend](#) (inglise keeles)

[Kokkuvõte](#) (inglise keeles)

16. juuli 2026

EIK lahend asjas nr 20409/23 – *nulla poena sine lege*

R.B. vs. Itaalia

Artikkel 7-1

Asjaolud

2020. aasta septembris mõisteti kaebaja pärast kohtuistungit süüdi seksuaalses rünnakus Itaalia kriminaalkoodeksi (edaspidi „KK“) artikli 609-bis alusel ja lapsporno tootmises kriminaalkoodeksi artikli 600-ter lõike 1 alusel. Asjaomased teod pandi toime aastatel 2014–2016 ning puudutasid tema elukaaslase L.B. alaealise õetütre seksuaalset rünnakut ja tema kasutamist teda kujutava pornograafilise sisu loomiseks. Kaebajale määrati kokku üheksa-aastane vangistus ja 80 000 euro suurune rahaträhv. Täpsemalt, lapsporno kuriteo eest artikli 600-ter lõike 1 alusel määrati talle seitse aastat vangistust ja 50 000 euro suurune rahaträhv.

Süüdimõistmise peale esitatud apellatsioonkaebuses väitis kaebaja muu hulgas, et kassatsioonikohtu ühendatud kolleegiumid (edaspidi „ühendkolleegiumid“) oma otsusega nr 51815/2018, millele esimese astme kohus oli tuginenud, olid ettenägematult kaldunud kõrvale väljakujunenud kohtupraktikast, nimelt 2000. aasta otsusest nr 13, milles leiti, et artikli 600-ter lõike 1 kohaselt tuleb igal juhul kindlaks teha kõnealuse pornograafilise sisu levitamise selge oht - sellise ohu puudumisel liigitatakse kõnealuse lapsporno tootmise tegu kriminaalkoodeksi artikli 600-quater alla kuuluvaks – lapsporno omamise või sellele juurdepääsu süüteoks, mille eest on ette nähtud oluliselt leebem karistus. Apellatsioonikohus kinnitas kaebaja süüdimõistmise, jättes artikli 600-ter lõike 1 alusel mõistetud karistuse muutmata. Kassatsioonikohus jättis tema apellatsioonkaebuse rahuldamata, seega jõustus tema süüdimõistmine lõplikult.

EIK-sse pöördudes tugines kaebaja artiklitele 6 ja 7 ning leidis, et tema süüdimõistmine põhines tema kahjuks seaduse uuel tõlgendusel.

EIK seisukohad

Artikkel 7

Asjaomasel ajal kehtinud KK artikli 600-ter lõike 1 kohaselt karistati igaüht, kes alla kaheksateistaastaste alaealiste abil viis läbi pornograafilisi teoseid või valmistas pornograafilist materjali või värbas või õhutas alla kaheksateistaastaseid alaealisi osalema pornograafilistes teostes või muul viisil selliste etenduste pealt kasu saamast. Siseriiklikud kohtud olid kaebaja teod kvalifitseerinud pornograafilise materjali „tootmiseks“. Vaidlust ei olnud selles, et tema arvutist ja mobiiltelefonist leitud fotod, mis kujutasid L.B.-d, olid pornograafiline materjal. Käesoleval juhul oli küsimus selles, kas kaebaja võis asjakohaste sätete sõnastusest teada, et tema käitumine oleks toonud talle artikli 600-ter lõike 1 alusel kriminaalvastutuse. Ettenähtavust tuli hinnata süüdimõistetud isiku seisukohast süüdistatava kuriteo toimepanemise ajal ja kohtuliku tõlgenduse ettenähtavuse seisukohast seoses kuriteo elementidega.

2000. aasta otsuse nr 13 kohaselt tuli toimepanijate käitumist hinnata iga juhtumi puhul eraldi, et kontrollida, kas kõnealune käitumine paljastas lasteporno levitamise reaalse ohu, sellise ohu puudumisel loetakse lasteporno tootmist artikli 600-quater alusel „omamiseks“. Siseriiklikud kohtud olid seda tõlgendust järjepidevalt järginud kuni 2018. aastani - eespool nimetatud tõlgendusest oli saanud pretsedent.

Kui kaebaja oleks süüdi mõistetud KK artikli 600-quater alusel, oleks talle võinud määrata maksimaalse karistusena kolmeaastase vangistuse. Kuna tema teod liigitati artikli 600-ter lõike 1 alla kuuluvaks, oleks kaebajale määratud kuue- kuni kaheteistkümneaastane vangistus. Lõppkokkuvõttes oli talle määratud seitsmeaastane vangistus. Asjaolu, et kaebaja käitumine oleks võinud kuuluda mõne muu kriminaalsätte alla, ei vabastanud kohut aga kohustusest hinnata, kas ta oleks asjassepuutuval ajal saanud mõistlikult ette näha, et ta oleks süüdi mõistetud lastepornograafia tootmises artikli 600-ter lõike 1 alusel. Nii süüteo määratluse kui ka kõnealuse süüteo eest määratava karistuse osas pidid olema täidetud „seaduse“ mõistes sisalduvad kvalitatiivsed kättesaadavuse ja ettenähtavuse nõuded.

2018. aasta otsuses nr 51815 märkis ühendkolleegium küll kahte juhtumit, mis ei olnud kooskõlas kohtupraktikaga, kuid et lapsporno kuritegu oli tõlgendatud kui „konkreetses kahju tekitamise ohu“ kuritegu – st vastas nende eelmises 2000. aasta otsuses nr 13 sätestatud kriteeriumidele – „praktiliselt tervikuna“ kohtupraktikas. Kaebaja süüdimõistmisel artikli 600-ter alusel tuginesid kohtud 2018. aasta otsusele nr 51815, milles pornograafilise materjali levitamise reaalse ohu kindlakstegemise nõue jäeti kõrvale, kuna see oli „õigusraamistiku arenguga ületatav ja igal juhul anakronistlik“, kuna see puudutas radikaalselt muutunud sotsiaalset konteksti ja tehnoloogilise arengu standardit. EIK märkis, et selles otsuses ei olnud artikli 600-ter kuritegu tõlgendatud viisil, mis läheks kaugemale selle sätte

sõnastusest, mis selgelt kriminaliseeris lapsporno tootmist. Lisaks sellele jõuti järeldusele, et enam ei ole vaja kindlaks teha kõnealuse materjali levitamise reaalsel ohtu, lastepornograafia kriminaliseerimist käsitleva siseriikliku ja rahvusvahelise õigusraamistiku arengu ülevaate põhjal. Eelkõige tulenes artikli 600-ter lõige 1 tol ajal kehtinud versioon 2012. aastal tehtud õigusmuudatustest, mille eesmärk oli viia siseriiklik õigusraamistik kooskõlla Lanzarote konventsiooni ja Euroopa Parlamendi ja nõukogu 13. detsembri 2011. aasta direktiivis 2011/93/EL sätestatud nõuetega. Lisaks tulenes artikli 600-ter varasem tõlgendus vajadusest leevendada selle sätte enne neid muudatusi kehtestatud redaktsioonis sätestatud karistusi ja kontekstis, kus asjakohastes õigusaktides ei olnud esitatud „lastepornograafia“ määratlust. Tehnoloogia arengu osas rõhutas ühendkolleegium internetiga ühendatud seadme laialdast kättesaadavust ja pidevat juurdepääsu kommunikatsioonitehnoloogiatele, et arvestada, et tänapäeval on igasuguse piltide või videote tootmise levitamise potentsiaal.

2018. aasta otsuses nr 51815 analüüs ühendkolleegium hoolikalt lastepornograafiat käsitlevaid siseriiklikke ja rahvusvahelisi õigusakte ning selgitas põhjalikult, miks nad pidasid uut tõlgendust paremini kooskõlas vajadusega suurendada alaealiste väärkuse ja nõuetekohase seksuaalse arengu kaitset, mida nad pidasid lastepornograafia tootmisega (iseenesest) rikutuks. Lisaks käsitlesid nad avalikult uue tõlgenduse mõjude küsimust ja leidsid, et pornograafilise sisu levitamise reaalse ohu kindlakstegemise vajaduse välistamine ei laiendanud selle ulatust, kuna selline oht oli nüüdseks laialt levinud ning sotsiaalne ja tehnoloogiline raamistik – aga ka riiklik ja rahvusülene raamistik – oli oluliselt muutunud. Eelkõige ei ole tänapäeval enam asjakohane iga juhtumi eraldi hindamise vajadus, arvestades, et kõigil on juurdepääs internetile ja sisu jagamist hõlbustavatele seadmetele.

Seda arvesse võttes oli kohus seisukohal, et olemasoleva kohtupraktika muutmise asemel esitas ühendkolleegium 2018. aasta otsusega nr 51815 lasteporno tootmise kontseptsiooni uudse rakenduse faktilisele taustale, mis erines 2000. aasta otsuses nr 13 hinnatust – st kontekstile, kus pornograafilise materjali levitamise oht oli alati olemas, kuna see oli arvuti, tahvelarvuti või nutitelefoniga kättesaadavusega omane. Kohus nõustus selle loomupärase riski olemasoluga. Samuti jagas ta kassatsioonikohtu muret vajaduse osas tagada laste puutumatuse, heaolu ja enesearengu piisav kaitse ning kordas, et selliste raskete tegude puhul nagu laste seksuaalne väärkohtlemine on liikmesriikide ülesanne tagada tõhusate kriminaalõiguse sätete olemasolu.

Seega konventsiooni artikkel 7 ei olnud vastuolus kohtuliku õigusloomega ega keelanud kriminaalvastutuse normide järkjärgulist selgitamist kohtuliku tõlgendamise kaudu iga juhtumi puhul, tingimusel et sellest tulenev areng oli kooskõlas süüteo olemusega ja seda oli mõistlikult ette näha.

Kuigi kaebaja võis langeda „lapseporno tootmise“ mõiste uudse rakenduse ohvriks, mille kohaselt see mõiste ei piirdu enam kolmandate isikute poolt kasutamiseks mõeldud pornograafiaga, põhines see rakendus KK artikli 600-ter lõike 1 mõistlikul evolutsioonilisel tõlgendusel ning oli nii kooskõlas selle sõnastusega kui ka „kooskõlas süüteo olemusega“. Samuti ei tuvastanud kohus kaebaja suhtes seaduse kohaldamisel ilmset eiramist ega meelevaldsust.

Seega ja arvestades käesoleva juhtumi konkreetseid asjaolusid, ei ole siseriiklike kohtute poolt siseriikliku õiguse tõlgendamine ja kohaldamine toonud kaasa tagajärgi, mis oleksid konventsiooniga vastuolus.

Järeldus: mitte rikkumine (neli häält kolme vastu).

Lahendile on lisatud eriarvamused.

[Lahend](#) (inglise keeles)

[Kokkuvõte](#) (inglise keeles)

16. juuli 2026

EIK lahend asjas nr 28273/23 – tõhus uurimine

S.T. vs. Tšehhi Vabariik

Artiklid 2, 3 ja 14

Asjaolud

Kaebaja vend S.T. suri pärast politsei sekkumist. Kaebaja vend oli olnud üle üheteistkümne minuti käeraudades, joobes ja vigastatuna kõhuli, kusjuures üks politseiametnik põlvitas samal ajal tema peal üle nelja minuti. Kui kiirabi jõudis kohale, siis kaebaja vennal puudusid elumärgid. Lahkamise tulemuste kohaselt oli surma põhjus narkojoove. Viidi läbi eeluurimine, mis päädis otsusega ametlikku uurimist mitte alustada ja kriminaalasi lõpetada. Kaebaja vaidlustas need otsused tulemusteta.

EIK-sse pöördudes tugineb kaebaja vend artiklitele 2, 3 ja 14. Ta leiab, et tema vend suri seoses politsei sekkumise ajal kasutatud ebaproportsionaalse jõuga, mis võrdus väärkohtlemisega, ning et ametiasutused ei suutnud viia nende tegude suhtes läbi tõhusat uurimist. Samuti väidab ta, et ametiasutused ei suutnud uurida politsei sekkumise taga olnud väidetavat diskrimineerivat motiivi.

EIK seisukohad

Artiklid 2 ja 3 (menetluslik aspekt)

Politseiametnikud, kes S.T. suhtes sekkusid, kuulusid politseiosakonda, mis oli hierarhiliselt otseselt seotud *Ústí nad Labem*i piirkondliku politseidirektoraadi kriminaalpolitseiga, mis algatas hiljem juhtunu suhtes uurimise. Seetõttu ei vastanud kriminaalpolitsei artiklitest 2 ja 3 tulenevatele hierarhilise ja institutsionaalse sõltumatuse nõuetele.

Kriminaalpolitsei viis läbi kõik esmased uurimistoimingud, mis olid otsustava tähtsusega. Kuigi Julgeolekujõudude Peainspektsiooni („GISF“) *Ústí nad Labem*i regionaalosakond, mis viis läbi eeluurimise, vastas üldiselt sõltumatuse nõuetele – olles politseist nii hierarhiliselt kui ka institutsionaalselt sõltumatu –, võttis see üle kriminaalpolitsei kogutud tõendid ning tugines neile tõenditele nii oma otsuses ametlikku uurimist mitte alustada kui ka lõplikus otsuses juhtum pärast eeluurimist lõpetada. Mõlema otsuse põhjendused näitasid, et GISF ei asunud asja ametlikult uurima, kuna kriminaalpolitsei kogutud tõendid ja selle uurimise esmased tulemused ei viidanud sellele, et politseiametnik oleks toime pannud kuriteo. EIK on varem asunud seisukohale, et praktika, kus ametliku uurimise alustamisest keeldumist põhjendatakse teise organi järeldustele toetumisega, kui sellel organil puudub nõutav hierarhiline ja institutsionaalne sõltumatus, ei saa täita tõelise ja sõltumatu uurimise nõuet.

EIK pidas eeltoodut eriti problemaatiliseks seoses sellega, et GISF tugines kohtuekspertiisi aruandele, mis oli asjas võtmetähtsusega tõend ja mille põhjal nii kriminaalpolitsei kui ka GISF järeldasid, et politseiametnike poolt S.T. suhtes kasutanud jõu ja tema surma vahel puudus igasugune seos. Kohus väljendas kahtlust selle tõendi objektiivsuse, usaldusväärsuse ja erapooletuse suhtes, kuna selle oli tellinud kriminaalpolitsei, millel puudus sõltumatus. Samuti pidas kohus tõenäoliseks, et uurimisorgani ja ekspertide vahel olid korrapärased ja väljakujunenud professionaalsed ning majanduslikud sidemed. Kohus pidas samuti silmapaistvaks, et eksperdiaruanne ei käsitlenud üldse kõhuliasendi potentsiaalset ohtlikkust, vaatamata selle hästi dokumenteeritud ohule elule, eriti kui see on kombineeritud peal põlvitamise ja käeraudadega ning kui seda kasutatakse joobeseisundis isiku suhtes. Lisaks viitasid mõned aruandes sisaldunud väited austuse ja professionaalse suhtumise puudumisele ohvri suhtes.

Lisaks tugines GISF politseiametnike ütlustes esinenud lünkadele vaatamata nende ütlustele üsna kriitikavabalt, nõustudes nende versiooniga sündmustest hoolimata kiirabitöötajate vastandlikest

ütlustest. Samuti ei hinnanud GISF kriitiliselt, miks ei olnud ühe politseiametniku pardakaamera sisse lülitatud, vaatamata selgele seadusest tulenevale kohustusele seda teha, ega selgitanud, kuidas politseiametnikud S.T. tervislikku seisundit jälgisid ja kuidas S.T. reageeris nende väidetavatele suhtlemiskatsetele.

Lõpuks ei täitnud GISF oma kohustust hoida kaebajat uurimise käiguga kursis, et võimaldada tal kaitsta oma õigustatud menetluslikke huve ning hoida ära mis tahes muljet kokkumängust või ebaseaduslike tegude tolerantsusest.

Sellest tulenevalt ei vastanud S.T. surma ja tema väidetava väärkohtlemise uurimine konventsiooni tõhususe nõuetele.

Järeldus: rikkumine (üksmeelselt).

Artikkel 2 (sisuline aspekt)

Pärast seda, kui S.T. oli kõhuliasendis liikumatuks tehtud ja raudadesse pandud, viibis ta politseiametnike kontrolli all, kes olid teadlikud, et ta oli raskes joobes ja vigastatud ning seega haavatavas olukorras.

Kuna õiguskaitseorganid ei suutnud viia juhtumi suhtes läbi tõhusat uurimist ega teha S.T. surma asjaolusid kindlaks objektiivselt ja igakülselt, asus kohus seisukohale, et ta ei saa faktiliste asjaolude osas kriitikavabalt tugineda GISF-i järeldustele.

Lisaks ei olnud ametiasutused selgitanud ega kuidagi uurinud, miks ei olnud ühe politseiametniku pardakaamera sekkumise ajal sisse lülitatud. Sellega seoses jagas kohus Tšehhi põhiseaduskohtu ühes otsuses võetud seisukohta, et pardakaamera põhjendamatu sisselülitamata jätmise sekkumise jäädvustamiseks tekitab kahtlusi sekkumise enda seaduslikkuse ja proportsionaalsuse suhtes, kuna see piirab põhjendamatu riigi võimet vaidlustada kaebaja väiteid ja tõendada vastupidist. Vähendamata seejuures stressi ja pingsust, mida politseiametnikud võisid sekkumise ajal kogeda, asus kohus seisukohale, et pardakaamerad on loodud kasutamiseks just nimelt kõrgendatud pinge ja tegevusega olukordades, nagu käesolevas asjas. Nende ülesanne on selgitada sekkumise asjaolusid ja kaitsta politseiametnikke potentsiaalselt ebatäpsete või valesüüdistuste eest. Kui kohus nõustuks väitega, et kõnealusel politseiametnikul ei olnud aega pardakaamerat sisse lülitada lihtsalt seetõttu, et sekkumine toimus kiiresti, oleks pardakaamerate kasutamine sarnast tüüpi sekkumiste puhul üldiselt kasutu meede.

Kohtul oli samuti kahtlusi siseriiklike eksperdiaruannete järelduse usaldusväärsuses, mille kohaselt puudus S.T. surma ja politsei sekkumise vahel põhjuslik seos. Sellest järeldusest hoolimata kordas kohus, et ainuüksi kõhuliasendi kasutamine – isegi ilma rinnakorvile avaldatava surveta, mis tuleneb ülaseljale või kaelapiirkonnale põlvitamisest – võib olla eluohtlik, eriti kui seda kasutatakse haavatavate ja ärevusseisundis isikute suhtes. Kohus asus seisukohale, et viis, kuidas politsei sekkumine läbi viidi, pani kaebaja venna äärmisel juhul vahetusse surmaohtu või tõsise tervisekahjustuse ohtu, mis iseenesest toob kaasa riigi vastutuse artikli 2 alusel.

(1) Kõhuliasendi kasutamist puudutav õigusraamistik ja praktika asjaomasel ajal

Kohtul ei olnud põhjust kahelda selles, et asjaomased politseiametnikud tegutsesid kooskõlas kõnealusel ajal kohaldatava õiguse ja saadud väljaõppega. Kuigi politseiasutused võtsid 2022. aastal vastu uue suunise, mis käsitleb kõhuliasendis asfaksiaga (lõhbumisega) seotud riske ja kirjeldab viise nende riskide ennetamiseks, ei kehtinud kõnealuse sekkumise ajal sarnast juhendit ega koolitust. Kohus märkis samuti murega, et siseriiklikus uurimises ei kajastunud üldse potentsiaalsed riskid, mis

kaasnesid asendiga, kuhu S.T. oli asetatud. Kohus pidas sellist tegematajätmist murettekitavaks, arvestades kohtu olemasolevat kohtupraktikat antud teemal ning arenguid teistes Euroopa riikides, mis olid kajastanud neid riske oma sise-eeskirjades juba 2011. aastal.

Kohus järelendas, et asjaomasel ajal kehtinud siseriiklik raamistik ei andnud selgeid ja asjakohaseid juhiseid isikute kõhuliasendi asetamiseks (koos kehal põlvitamisega või ilma), eesmärgiga vähendada miinimumini ohte isiku tervisele ja elule. Sellest tulenevalt ei olnud kohus rahul ka sellega, et riigiasutused olid asjaomasel ajal piisavalt mitte täitnud oma kohustust koolitada korrakaitseametnikke viisil, mis tagaks neile kõhuliasendi kasutamisel nõutava kõrgetasemelise pädevuse.

(2) Õigeaegse arstiabi andmata jätmine

Kohus nõustus, et politseiametnikud ei pruukinud asjaomasel ajal olla täielikult teadlikud kõhuliasendi kasutamisega kaasneva riski tõsidusest ega pruukinud seetõttu mõista, et S.T. elu oli ohus ainult üksi asendi tõttu, kuhu ta oli asetatud. Kuid nad olid oma sekkumise algusest peale selgelt teadlikud, et S.T. oli raskes joobes, vigastatud ja veritses suust – need asjaolud iseenesest olid kindlad viited sellele, et ta vajab arstiabi. S.T. viibis haavatavas olukorras, millest sekkuvad ametnikud olid teadlikud. Ametnikud ei teinud kõike neilt mõistlikult oodatavat, et jälgida tema tervist ja teadvuselolekut, et olla suutelised andma õigeaegset abi. Juhtumi asjaolud näitasid, et politseiametnikud hoidsid haavatavas olukorras isikut potentsiaalselt surmavas asendis, jälgimata tema tervist piisavalt, et mõista, et ta oli nende kontrolli all viibides kaotanud teadvuse. Sellest tulenevalt ei reageerinud nad sellele olukorrale viivitamata – kas või asendi muutmise või esmaabi andmise katsega.

Seega ei täitnud riik oma positiivset kohustust tagada piisav meditsiiniline abi isikule, kes viibis riigi esindajate kontrolli all.

Järeldus: rikkumine (üksmeelselt).

Artikkel 3 (sisuline aspekt)

Kohus märkis, et kõhuliasendi kasutamist puudutavad soovitusel ühtivad seisukohad, et niipea kui isik on politseiametniku kontrolli all ja tema käed on selja taha raudu pandud, tuleks see isik kohe kõhult selili pöörata või istuvasse asendisse aidata. Lisaks märgiti, et siseriiklikud eeskirjad ja väljaõpe viidi nimetatud soovitustega kooskõlla aastatel 2022 ja 2024.

Sellest hoolimata kasutati käesolevas asjas kõiki neid jõu kasutamise viise – käeraudadesse panemist, kõhuliasendit ning ülaseljale, labaluudele ja kaelapiirkonnale põlvitamist – S.T. suhtes üheaegselt üle nelja minuti, isegi pärast seda, kui ta oli tõendatult rahunenud. Veelgi enam, sellist jõudu kasutati joobeseisundis vigastatud isiku suhtes. Nimetatud tegurite koosmõju viis kohtu järeldusele, et politseiametnikud kasutasid S.T. suhtes ebaproportsionaalset jõudu.

Järeldus: rikkumine (üksmeelselt).

Artikkel 14 koostoimes artiklitega 2 ja 3

(1) Kas ametiasutustel oli kohustus uurida võimalikku rassistlikku motiivi käesolevas asjas?

Võttes eeskujul eelarvamuste indikaatoritest, mille on välja töötanud Euroopa Julgeoleku- ja Koostööorganisatsiooni Demokraatlike Institutsioonide ja Inimõiguste Büroo kuritegude diskrimineerivate motiivide tuvastamiseks, uuris kohus kolme peamist tegurit, mis olid eriti asjakohased hindamiseks, kas rassiline eelarvamus võis käesolevas asjas rolli mängida.

Esiteks olid politseiametnikud teadlikult sekkunud romade linnaosas romi rahvusest isiku suhtes. Teiseks, nagu juba kindlaks tehtud, oli S.T. suhtes kasutatud jõud olnud ebaproportsionaalne. Politseiametniku tegevus, kes põlvis S.T. ülaseljal või kaelapiirkonnas umbes neli minutit, mil S.T. lamas käeraudades maas, ilma et ametnik oleks näinud tema nägu, jälginud tema seisundit või püüdnud kontrollida tema elulisi näitajaid pärast seda, kui S.T. lakkas liigutamast, näitas silmapaistvat ükskõiksust S.T. elu ja tema talutud kannatuste suhtes. Kolmandaks tuli eeltoodut vaadata rahvusvaheliste raportite taustal, milles väljendati muret süsteemse diskrimineerimise ja romavastasuse pärast Tšehhi Vabariigis, samuti asjaolu taustal, et suurkoja otsus asjas *D.H. ja teised vs. Tšehhi Vabariik* viitas sellele, et Tšehhi Vabariik ei ole teinud piisavaid edusamme süsteemse diskrimineerimise vastu võitlemisel.

Need kombineeritud indikaatorid olid piisavad, et juhtida ametiasutuste tähelepanu võimalusele, et sekkumises võis mängida rolli rassiline eelarvamus. Sellest tulenevalt oli riigil kohustus astuda kõik mõistlikud sammud, et uurida mis tahes võimalikku rassistlikku motiivi.

(2) Kas nad astusid kõik mõistlikud sammud rassistliku motiivi paljastamiseks?

Ametiasutused ei teinud ühtegi katset uurida võimalust, et institutsionaalne rassism võis mõjutada politseiametnike käitumist. Tehtud otsustes puudus igasugune viide sellele, et oleks tegeletud eelnimetatud eelarvamuste indikaatorite olemasoluga. Võttes arvesse juhtumi tugevat rassilist varjundit, leidis kohus, et ametiasutused näitasid üles ilmset hoolsuse puudumist nii sekkumise kui terviku kui ka eriti selle võimaliku rassilise mõõtmise uurimisel. Ametnike tegevuse suhtes ei alustatud kunagi ametlikku uurimist. GISF viis läbi vaid eeluurimise, toetudes suuresti esmastele uurimistoimingutele, mille viis läbi kriminaalpolitsei, millel puudus institutsionaalne sõltumatus. Lisaks ei suutnud GISF-i uurimine selgitada mitmeid juhtumi võtmeaspekte, vaatamata avalikkuse nõudmistele põhjaliku ja sõltumatu uurimise järele. Kokkuvõttes jättis ametiasutuste reageering mulje, et asja ei võetud piisavalt tõsiselt.

Seetõttu ei suutnud ametiasutused tõendada, et nad oleksid astunud kõik mõistlikud sammud, et paljastada S.T. vastu suunatud politsei sekkumise taga olnud rassistlik motiiv.

Järeldus: rikkumine (üksmeelselt).

Artikkel 41

EIK leidis, et kostjariik peab maksma kaebaja vennale mittevaralise kahju hüvitiseks 20 000 EUR ja kulude katteks 10 660 EUR.

Lahendile on lisatud üks nõustuv arvamus.

[Lahend](#) (inglise keeles)

[Kokkuvõte](#) (inglise keeles)

16. juuli 2026

EIK lahend asjades nr 20092/18, 30408/18, 42807/18 jt – vara äravõtmine

Bazhenov jt vs. Venemaa Föderatsioon ja Ukraina

Artikkel 6 ning protokoll nr 1 artikkel 1

Asjaolud

Aastatel 2009 ja 2010 võtsid Krimmis asuva Sevastopoli kohalikud võimud vastu mitmeid otsuseid, millega anti erinevad avalik-õiguslikud maa-alad eravaldusesse. Ukraina halduskohtud kinnitasid hiljem, et need otsused olid seaduslikud. Aastatel 2015–2017, pärast seda, kui Venemaa Föderatsioon oli kehtestanud Krimmi üle oma jurisdiktsiooni, tühistasid Sevastopoli „kohtud“ esimese, teise, neljanda ja viienda kaebaja omandiõigused põhjendusel, et Ukraina võimude poolt maa andmine oli olnud ebaseaduslik, ning maa tagastati ilma hüvitiseta riigile kui avalik-õiguslik omand.

Kolmas kaebaja oli müünud oma maatüki 2015. aastal teisele kaebajale Venemaa seadustega reguleeritud tehingu käigus. Pärast seda, kui teise kaebaja omandiõigus tühistati, esitas ta edukalt nõude kolmanda kaebaja vastu summas, mille ta oli maa eest maksnud.

EIK-sse pöördudes tuginesid kaebajad protokoll nr 1 artiklile 1 ja leidsid, et nende omandiõiguste tühistamine, maa tagasinõudmine ja maa müügist saadud tulu äravõtmine oli ebaseaduslik ja ebaproportsionaalne. Samuti tuginesid nad artiklile 6 (kõik kaebajad peale ühe) ja leidsid, et nende asjas ei menetlenud asja seaduse alusel loodud kohus (nad jäid ilma õiglasest kohtupidamisest). Lisaks leidsid nad ka, et neile ei olnud kättesaadav ühtegi tõhusat õiguskaitsevahendit (artikkel 13).

EIK seisukohad

Eelmärkused

(1) Jurisdiktsioon

Kuna asjaolud, mis põhjustasid konventsiooni väidetavaid rikkumisi, olid aset leidnud enne 16. septembrit 2022 ehk kuupäeva, mil Venemaa Föderatsioon lakkas olemast konventsiooni osaline, oli kohtul pädevus vaadata taotlused läbi osas, mis puudutas Venemaad.

(2) Venemaa menetluses osalemisest hoidumine

Vastustajast valitsuse hoidumine edasisest menetluses osalemisest ei vabastanud neid kohustusest teha kohtuga koostööd, mis ei takistanud kohut jätkamast nende taotluste läbivaatamist, mille suhtes kohus säilitas pädevuse. EIK võib teha poolte suutmatusest või keeldumisest menetluses tõhusalt osaleda järeldusi, mida ta peab asjakohaseks (EIK kodukorra reegel 44C).

(3) Ukraina vastu suunatud kaebuste läbivaatamise jätkamine

Esimene, kolmas ja neljas kaebaja olid esialgu väitnud, et Ukraina valitsus ei täitnud protokoll nr 1 artiklist 1 tulenevaid positiivseid kohustusi, kuna nad ei säilitanud Krimmi arhiivides maa eraldamise dokumentatsiooni ega kaitsnud nende omandit diplomaatiliste, majanduslike, kohtulike või muude vahenditega. Kuna need kaebajad olid oma hilisemates avaldustes märkinud, et nad otsustasid loobuda kõigist nõuetest Ukraina vastu, leidis kohus, et võib asuda seisukohale, et need kaebajad ei soovi enam jätkata oma Ukraina vastu suunatud kaebuste menetlemist (artikli 37 lõike 1 punkt a). Arvestades, et kaebuste ese puudutas kohtu väljakujunenud praktikat üsna sarnastes küsimustes, leidis kohus, et inimõiguste austamine ei nõua nende taotluste vastavate osade läbivaatamise jätkamist.

Järeldus: Ukraina vastu suunatud kaebused jäeti menetlusest välja.

Protokoll nr 1 artikkel 1

(1) Vastuvõetavus

(a) Kolmanda kaebaja ohvri staatus

Kolmas kaebaja oli osalenud kahes menetluses Venemaa „kohtutes“. Esimeses menetluses oli ta olnud kolmas isik, kes sisuliselt toetas teist kaebajat, kellele ta oli maa müünud. Kuna see menetlus ei otsustanud otseselt kolmanda kaebaja õigusi ega kohustusi, puudus tal selles osas ohvri staatus. Samas leidis kohus, et tal oli ohvri staatus seoses teise menetlusega, milles teda mõjutas otseselt kohtuotsus, mis kohustas teda teisele kaebajale hüvitist maksma – meede, mis võeti riigi regulatiivse rolli raames. Kuigi see menetlus viidi läbi kahe eraosapoolte vahel, sisaldas see olulisi avalik-õiguslikke elemente.

Järeldus: vastuvõetamatu (*incompatible ratione personae*) esimese menetluse osas; vastuvõetav teise menetluse osas (*compatible ratione personae*).

(b) Esimese, teise ja kolmanda kaebaja kaebuste esemeline kokkusobivus (*ratione materiae*)

Esimese kaebaja puhul leidis kohus, et Ukraina võimude otsus talle maatüki eraldamise kohta oli piisav, et tekitada vähemalt õiguspärane ootus selle maatüki saamiseks, ning Venemaa võimud olid kohelnud teda kui maaomanikku, kui nad algatasid tema vastu menetluse.

Teine kaebaja oli olnud ja registreerinud maa Venemaa seaduste alusel, mis oli vastuolus Ukraina seadustega. Rahvusvahelise humanitaarõiguse (RHÕ) asjakohased sätted ei nimeta otseselt okupeeritud territooriumil eraosapoolte vahel sõlmitud varatehinguid, nõudes samas üldiselt okupeeritud riigi seaduste austamist niivõrd, kui võrd see on võimalik. Samal ajal välistas mittetunnustamise kohustus – mis tuleneb üldisest rahvusvahelisest õigusest riikide vastutuse kohta rahvusvaheliselt õigusvastaste tegude eest, nagu see kajastub Rahvusvahelise Õiguse Komisjoni vastavate artiklite projektis (artikkel 41) – rahvusvahelise õiguse tõsistest rikkumistest tulenevate õiguslike tagajärgede tunnustamise.

Kohtuasjas [*Ukraina vs. Venemaa*](#) (Krimmi küsimuses) leidis suurkoda, et Venemaa seaduste hulgikaupa rakendamine Krimmis oli vastuolus konventsiooniga, tõlgendatuna RHÕ valguses, ning asus seisukohale, et seda ei saa pidada „seaduseks“ konventsiooni tähenduses. Sellest tulenevalt puudus õigusnorm või õigusakt, mida saanuks kvalifitseerida „seaduseks“ ja millele teine kaebaja olnuks saanud toetuda, et luua kõnealuse maa suhtes õiguspärane ootus. Võttes arvesse Venemaa seaduste Krimmis hulgikaupa rakendamise õigusvastast iseloomu, ei saanud kohus tuletada alust teise kaebaja huvide kaitsmiseks „Namiibia erandist“, mida tuleb tõlgendada kitsalt. Käesolev juhtum erines Põhja-Küprose olukorrast. Seda lahknevust süvendas veelgi asjaolu, et Venemaa Föderatsioon oli lakanud olemast Euroopa Nõukogu liige, välistades seeläbi tema tegeliku kontrolli all olevad territooriumid konventsiooni õigusruumist. Neil asjaoludel leidis kohus, et teise kaebaja varalised huvid ei kujutanud endast varalist õigust protokoll nr 1 artikli 1 tähenduses. See järeldus ei piira mis tahes nõude esitamist, mida teine kaebaja võib soovida esitada Ukraina seaduste alusel, kas praegu või mis tahes asjakohastele ametiasutustele, mis võidakse hiljem luua sarnaste küsimuste lahendamiseks.

Kolmas kaebaja oli jäetud ilma nii maast kui ka rahast, kuna Venemaa võimud nõudsid maad endale ja talle oli antud korraldus tagastada summa, mille ta oli saanud selle müügist. Raha, mille ta maa eest sai, kujutas endast varalist õigust, mis on kaitstud protokoll nr 1 artikli 1 alusel.

Järeldus: vastuvõetamatu teise kaebaja suhtes (*incompatible ratione materiae*); vastuvõetav esimese ja kolmanda kaebaja suhtes (*compatible ratione materiae*).

(2) Sisulised asjaolud

Omandiõigused oli tühistatud Venemaa Föderatsiooni seaduste sätete alusel, mida kohaldasid Venemaa „kohtud“. Kuigi need „kohtud“ olid viidanud teatud Ukraina seaduste sätetele, mis reguleerivad maa erastamist, kui nad seadsid kahtluse alla esialgse maa eraldamise õigusliku kehtivuse, ilmnes, et nad olid teinud seda pelgalt ettekäändena, et õigustada omandiõiguste hilisemat tühistamist nende sätete alusel ja kooskõlas Venemaa seaduste tingimustega. EIK märkis, et rahvusvahelised materjalid näitasid, et suur arv maaomanikke oli kaebajatega sarnases olukorras. Lisaks ei saanud vaidlustatud otsuseid õigustada RHÕ alusel, kuna need olid vastuolus 1907. aasta Haagi konventsiooni lisaks olevate eeskirjade artiklis 46 sätestatud konfiskeerimise keelu eiramisega, mis ei lubanud erandeid ei sõjalistel kaalutlustel ega mis tahes muul alusel.

Sellest tulenevalt ei olnud Venemaa „kohtute“ vaidlustatud otsused kooskõlas seadusega protokoll nr 1 artikli 1 tähenduses.

Arvestades seda järeldust, leidis kohus, et neljanda kaebaja vara äravõtmine tulenes tühisest õigusaktist, mis muutus tema õigustesse sekkumise kestvaks vara äravõtmise olukorraks. Seega jäi ta selle seaduslikuks omanikuks, täpselt nagu esimene ja viies kaebaja, ning sekkumine nende õigustesse kujutas endast keevat vara äravõtmise olukorda. Järelikult oli neljas kaebaja esitanud oma taotlused konventsiooni artikli 35 lõikes 1 sätestatud kuuekuulise tähtaja jooksul – küsimus, mille kohus oli liitnud sisuliste asjaolude läbivaatamisega.

Järeldus: rikkumine (üksmeelselt) esimese, kolmanda, neljanda ja viienda kaebaja suhtes.

Artikli 6 lõige 1

Kohus oli suurkoja kohtuasjas [Ukraina vs. Venemaa](#) (Krimmi küsimuses) juba asunud seisukohale, et Krimmi kohtuid, mis tegutsesid vastuolus konventsiooniga (tõlgendatuna RHÕ valguses), ei peeta artikli 6 lõike 1 tähenduses „seaduse alusel moodustatud“ kohtuteks. Need järeldused jäid jõusse ja kohaldasid ka kõnealustele kaebustele. Mis puudutab teist kaebajat, siis kuigi tal ei olnud tekkinud õiguspärast ootust oma omandiõiguse kaitsele protokoll nr 1 artikli 1 alusel (kuna see omandiõigus oli olnud ebaseaduslik), märkis kohus, et ta oli olnud kostjaks tsiviilmenetluses, mis algatati tema vastu Ukraina võimude esialgse maaeraldise tühistamiseks, ning seda menetlust võis pidada tema õigusi oluliselt mõjutavaks. Seega kohaldus artikli 6 tsiviilõiguslik aspekt menetlusele, mille üle ta kaebas.

Sellest tulenevalt ei olnud esimese, teise kolmanda ja viienda kaebaja asja arutanud seaduse alusel moodustatud kohus.

Järeldus: rikkumine (üksmeelselt) esimese, teise, kolmanda ja viienda kaebaja suhtes.

Artikkel 13

Arvestades oma eelnevaid järeldusi, ei pidanud kohus vajalikuks neid kaebusi läbi vaadata.

Artikkel 41

EIK leidis, et Venemaa Föderatsioon peab nii varalise kui ka mittevaralise kahju eest maksma 8000 eurot esimesele kaebajale, 30 000 eurot neljandale kaebajale ja 10 000 eurot viiendale kaebajale. EIK

leidis, et Venemaa Föderatsioon peab mittevõralse kahju eest maksma 3000 eurot teisele kaebajale ja kolmandale kaebajale 4000 eurot.

[Lahend](#) (inglise keeles)

[Kokkuvõte](#) (inglise keeles)